

AZ ERDŐ GYERMEKEI

PIGMEUSOK – VÉGVESZÉLYBEN

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

Észak felől, hosszú terepjárómenettel érem el Közép-Afrika országait. A majd' féléves út célja a zárt közösségeket érintő társadalmi problémák dokumentálása. Elkerülhetetlen téma a belső-afrikai esőerdő-területek csökkenése okozta feszültségek feldolgozása is. Közép-Afrika megmaradt esőerdeiben, Uganda, Ruanda, Burundi, Kongó, Kamerun és a Kongói Demokratikus Köztársaság területén alig 140 centiméter magas emberek, a pigmeusközösség tagjai harcolnak az életben maradásért. Szétszóratásban élnek, összesen félmillióan lehetnek. A kicsiny testmagasság – evolúciós elméletek szerint – kiváló alkalmazkodást jelent az esős, meleg közép-afrikai környezethez, és segíti a vadászaton és erdei életvitelen alapuló létezésüket

ERDŐLAKÓK VOLTAK

A DÉL-UGANDAI BWINDI IMPENETRABLE NEMZETI PARK MELLETT, A PARKBÓL KISZORÍTOTT, MA MÁR KÓHÁZAKBAN ÉLŐ PIGMEUSOK MUTATJÁK MEG, HOGY PÁR ÉVTIZEDE MÍLYENEK VOLTAK A HAGYOMÁNYOS LAKHELYEIK

ERDEI ÁLDOZAT – AZ ERDŐBŐL KISZORULVA

A KELET-KONGÓI BUKAVO MELLETT ÉLŐ PIGMEUSOK
ÁLLATÁLDOZATA AZ ERDŐ SZELLEMÉNEK TISZTELETÉRE.
AZ ÁLLATOT NYÚZÁS NÉLKÜL, SZŐRÖSTŰL-BŐRÖSTŰL SÚTIK MEG

GENERÁCIÓK

IDŐS UGANDAI PIGMEUS BÜSZKÉLKEDIK KÉSŐN SZÜLETETT GYERMEKÉVEL, A JÖVŐ GENERÁCIÓ TAGJÁVAL, AKI VALÓSZÍNŰLEG MÁR NEM PIGMEUS SZOKÁSOK SZERINT FOGJA ÉLNI ÉLETÉT

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
LANTAI-CSONT GERGELY

TRENDFM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Az első pigmeus-híradások már 4 ezer évesek: Egyiptomba szálították őket, hogy II. Pepi fáraót táncokkal és énekléssel szórakoztassák – és a tánc és zene napjainkban is központi eleme a gazdag pigmeus kultúrának. Az erdő gyermekeiként is emlegetett pigmeusközösségeket számosan kutatták, rituáléikat, tradicionális életmódjukat alaposan feltárták. A sok évezredes közép-afrikai erdei lét után azonban soha nem látott méretű veszélyforrások tűntek fel. Az intenzív esőerdőirtások, az urbanizáció, az időről időre fellángoló, modern fegyverekkel vívott, tömegeket megmozgató harcok sodrásában mára már csak elvétve lehet hagyományos életvitelt folytató pigmeuscsoportokat találni.

ERDEI KULTÚRA

A pigmeuscsaládok egykor úgynevezett monguluban, levelekből és ágakból készített kunyhóban laktak, s alapvetően erdei vadászból tartották fenn magukat. A vadászat persze ma is létezik, és – az élelmiszerszerzés mellett – mindmáig fontos célja a közösségen belüli hierarchia és presztízs kialakítása is. A vadászszerszözök tradicionális nyilakból, kötélcsapdákból, mérgezett dárdákból és botokból állnak. Az erdő mély ismerete viszont nemcsak ételmezt, de gyógyszereket is adott a közösség tagjainak: a gyógynövényismeret az évezredes túlélés alapvető eleme volt.

A pigmeusok folyamatosan az élelem után vándorolnak az erdőkben, a nomád-félnomád törzsek ritkán maradnak egy hétnél hosszabb ideig egyazon helyen. Igazán hosszú felfedezőutakra az esős évszakban indulnak, hogy mangó és olajban gazdag magvak után kutassanak.

A pigmeusok folyamatosan az élelem után vándorolnak az erdőkben, a nomád-félnomád törzsek ritkán maradnak egy hétnél hosszabb ideig egyazon helyen.

Alighanem az olasz társadalomkutató Mauro Campagnoli volt az egyetlen fehér ember, akit egy pigmeusközösség tagjául fogadott.

GYŰJTŐGETŐ ÉLETMÓD

BATWA PIGMEUS FÉRFI MUTATJA A VADMÉHEK ELLENI FÜSTÖLŐVEL A KEZÉBEN A FÁRA MÁSZÁS ÉS MÉZGYŰJTÉS FOGÁSAIT. E TEVÉKENYSÉG AZONBAN ITT MÁR CSAK A RÉGI ÉLETFORMA FELELEVENÍTÉSÉUL SZOLGÁL. KŐHÁZBAN LAKIK, ÉLELMÉT A HÁZ MELLETTI KERTBEN TERMELI VAGY ÉPP BOLTBAN VÁSÁROLJA

A nő felelős a kunyhó elkészítéséért, a szálláshely környékén folyó patak felduzzasztásáért, valamint a vándorlás alatt a családi értékek és javak cipeléséért. A férfiak fő feladata a család védelme és a vadászat. A házasságkötés is a vadászathoz és az esőerdőhöz kapcsolódik. Ez jórészt a vadászidényben történik, amikor a férfiak zsákmányukkal be tudják bizonyítani rátermettségüket.

Alighanem az olasz társadalomkutató Mauro Campagnoli volt az egyetlen fehér ember, akit egy pigmeusközösség tagjául fogadott. Betekintethetett így a legzártabb ceremóniákba is, melyekből a férfivá avatás a legsajátosabb. Az esőerdő mélyén egy kunyhóban, egy héten át zajló rituálé során a fiatalok számos veszélyes szertartáson esnek át, melyek többsége táncokkal és zenével kísért. Szemtől szemben találkoznak az Erdő Szellemével, aki megöli őket, és mint felnőtt férfiakat hozza vissza az élők sorába – felvértezve az ifjakat különleges erőkkel.

KIHÍVÁSOK

A pigmeusközösségeket a múltban is gyakorta érte hátrányos megkülönböztetés. A környező bantu törzsek és a gyarmatosítók is alsóbbrendűekként tekintettek rájuk. A belgák a 19. század végén–20. század elején pigmeusokat vittek és zártak európai állatkertekbe, ahol az érdeklődő közönség megtekinthette „példányaikat” és tevékenységüket. De még az 1907-es, Egyesült Államokban rendezett világkiállításon is hasonlóan mutatták be őket.

Ma is jellemzően alulfizetettek, termékeikért irreálisan alacsony árat adnak, kizárják őket az állampolgárságból – így az oktatási és egészségügyi rendszerből is. Az erdőterület-zsugorodás miatti élettérvesztés mellett a közép-afrikai országok politikai labilitása is súlyos nyomás, s a jogok nélkül maradt pigmeusok számára csak a továbbállás lehetősége és az általi letelepítési programok adottak.

A belgák a 19. század végén–20. század elején pigmeusokat vittek és zártak európai állatkertekbe, ahol az érdeklődő közönség megtekinthette „példányaikat”.

BOSZORKÁNYSÁG

A PIGMEUSOK ÖSSZETETT HIEDELEMVILÁGÁT – MELYNEK KÖZPONTJÁBAN AZ ERDŐ ÉS ANNAK SZELLEME ÁLL – HIVATOTT MEGIDÉZNI E BOSZORKÁNY, FELVÉVE AZT AZ ÖLTÖZETET, MELYET ŐSEI KORÁBBAN MÉG RENDSZERESEN VISELTEK

HEGYI GORILLÁK

A hegyi gorillák – a legtöbb, hagyományos életmódú pigmeusközösséghez hasonlóan – a Virunga-hegység erdeiben élnek.

Kevesen gondolnák, de a pigmeusközösségek jövője szorosan összefügg az egyik legfenségesebb főemlős, a hegyi gorillák sorsával. Ezek az állatok – a legtöbb, hagyományos életmódú pigmeusközösséghez hasonlóan – a Virunga-hegység erdeiben élnek. Életterük a gyakran felhőkbe burkolózó, párás és sűrű esőerdővidék.

Az elmúlt évtizedekben természetvédelmi programok tucatjai igyekeztek megmenteni a hegyi gorillákat – élőhelyet, sőt fegyveres őrzést is biztosítva nemzeti parkok nöttek körüjük, ám maguk a pigmeuscsoportok kiszorultak a fennmaradt erdőkből, hiszen azok a gorillák védelme érdekében bolygathatatlanok. Az óvatosság persze nem indokolatlan. Az élettér-zsugorodás és orvvadászat mellett még számos veszély fenyegeti a hegyi gorillákat. Mivel génállományuk jelentősen hasonlít az emberéhez, könnyen kapnak el emberi betegségeket, ugyanakkor a baktériumokkal, vírusokkal szembeni ellenálló képességük jóval gyengébb a miénknél. Így a gorillavédő szervezetek igyekeznek mindent megtenni, hogy minimalizálják a hegyi óriások és a helyi lakosság, köztük az erdőlakó törpe pigmeusok kapcsolatát.

A JÖVŐ EZÜSTHÁTÚJA

FIATAL GORILLA MÁSZIK A FÜBEN NÉPES CSALÁDJA MELLETT AZ UGANDAI BWINDI NEMZETI PARKBAN. A TURIZMUSNAK KÖSZÖNHETŐEN A GORILLAMEGŐRZÉSI PROGRAMOK JELENTŐSEN HOZZÁJÁRULNAK A FAJ TULÉLÉSÉHEZ. ENNEK ÁRÁT AZONBAN A PIGMEUSKÖZÖSSÉGEK FIZETIK MEG – KITELEPÍTVE A MEGMARADT ERDŐKBŐL

A HATÁRVONAL

A BWINDI NEMZETI PARK ÉLESEN KIRAJZOLÓDÓ SZEGÉLYE. BELSŐ-AFRIKÁBAN NAPJAINKRA OLYAN KEVÉS ÉRINTETLEN ERDŐ MARADT MEG, HOGY CSAK A VÉDETT TERÜLETEK JELENTHETIK AZ UTOLSÓ MENEDÉKET A GORILLÁK ÉS A PIGMEUSOK SZÁMÁRA

A nemzeti parkokban megőrzött növény- és állatvilág mellől kitelepített pigmeusokat – házépítési programokkal – a parkok, erdők szélére költöztetik.

TÁNCREND

AZ ASSZONY CSOPORTJA EGYEDI TÁNCJEGYEIT MUTATJA BURUNDIBAN. AZ ITTENI KÖZÖSSÉG – MEGÉLHETÉSKÉNT – AGYAGEDÉNYEKET KÉSZÍT, HÁZTÁJI GAZDÁLKODÁST VÉGEZ, A HAGYOMÁNYOS SZOKÁSOK JEGYEI MÁR CSAK ELVÉTVÉ MUTATKOZNAK

GORILLA VS. PIGMEUS

Az ezernél is kevesebb, kritikusan veszélyeztetett hegyi gorilla utolsó menedékiül szolgáló esőerdők hatalmas nyomás alatt állnak. Az évi 2–4%-os népességnövekedés mellett a lakosság 85%-a mezőgazdaságból él, de a faszénalapú sütés-főzés sem segíti az erdők megmaradását...

A nemzeti parkokban megőrzött növény- és állatvilág mellől kitelepített pigmeusokat – házépítési programokkal – a parkok, erdők szélére költöztetik.

A „szélére” kifejezés szó szerinti értelmet nyer Dél-Ugandában, ahol a Bwindi Impenetrable Nemzeti Park határától pár méterre épültek fel a pigmeuscsaládok házai. Az erdő tiltott területté vált, egyszeriben vége a vadászó-gyűjtögető életmódnak. Identitásukat nemzetközi szervezetek igyekeznek fenntartani, de alapvetően skanzenjellegű bemutatófalujukban turistáknak mutatják be, hogy hogyan éltek alig pár évvel ezelőtt: állítottak csapdát, építettek kunyhót a fa lombjaiból. A show végeztével pedig hazatérnek új téglaházaikba.

A pigmeusok és a hegyi gorillák tragédiája összeforr, ember és állat egyszerre veszíti el azt az életteret, amit ősidők óta a magáénak mondhatott. De az erdő gyermekeinek a nemzeti parkok sem jelentenek oltalmat.

◀ SZUENÍR-LÉT

A NEMZETI PARK HATÁRÁRA KITELEPÍTVE, TÉGLAHÁZAIK MELLETT AJÁNDÉKTÁRGYAikat ÁRULJÁK A PARKBA LÁTOGATÓ VÁROSIÁK ÉS TURISTÁK SZÁMÁRA

◀ FUTÁRROLLER

KONGÓI TEHERHORDÓ MELEGÍTI HATALMAS FAGÉPEZETÉT, RAKOMÁNSZÁLLÍTÓ TSHUKUDUKJÁT GOMÁBAN. AZ ÁRUSZÁLLÍTÓ ROLLEREZÉS A KÖRNYÉKBELI FALVAKBÓL, ERDŐKBŐL ÉRKEZŐ FIATALOKNAK KÍNÁL MUNKALEHETŐSÉGET. PIGMEUSOK SOKASÁGA VÉGEZ A GOMÁHOZ HASONLÓ VÁROSOKBAN ROSSZUL FIZETETT FIZIKAI MUNKÁT

◀ KONGÓI VÉGEKEN

A FŐNÖK LEPIHEN AZ ÁLLATÁLDOZAT BEMUTATÁSA UTÁN. MELLETTE A CSOPORT EGYIK VIDÁM HÖLGYE. AZ ORSZÁGRÉSZ ELSZIGETELTSÉGE MIATT A KONGÓI KÖZÖSSÉGEK TUDTÁK LEGEREDMÉNYESEBBEN MEGŐRIZNI ŐSI ÉLETFORMÁJUKAT

TÚLÉLÉS

A pigmeusok kultúrájának minden apró részlete, az egész életük az erdőtől és annak értékeitől függ. A legkézenfekvőbb megoldás az esőerdők védelme lenne a benne élő összes állat- és növényfajjal, valamint az erdőhöz kötött életet élő emberekkel együtt. Ez azonban ma túl idillinek tűnik, helyette, mintegy pótcselekvésként, egy zavarba ejtő folyamat ível fel: erősödik a kulturális és ökoturizmus. Ennek keretén belül – a pigmeus kultúra bemutatásaként –

Erősödik a kulturális és ökoturizmus, melynek keretén belül – a pigmeus kultúra bemutatásaként – a közösség egy nagyon korlátozott részének lehetősége nyílik arra, hogy tovább gyakorolhassa életvitelét.

a közösség egy nagyon korlátozott részének lehetősége nyílik arra, hogy tovább gyakorolhassa életvitelét. Ezt támogatja például a Batwa Pigmeus Élmény Program, mely lehetőséget kínál a Bwindi Impenetrable Nemzeti Park erdeiből kitelepített pigmeuscsaládok számára, hogy az erdő szomszédságában élve bemutathassák kultúrájukat a látogatóknak, és a befolyó bevételekből a kitelepített családok gyermekeinek oktatást, egészségügyi ellátást biztosítsanak.

LANTAI-CSONT GERGELY
FOTÓGRÁFUS, KÖZGAZDÁSZ
A VILÁGUNKAT ÉRINTŐ PROBLÉMÁKRA
SZERETNÉ FELHÍVNI A FIGYELMET
FOTÓIVAL

Kiemelik őket a mélyszegénységből, termőföldet, oktatást biztosítva nekik. Az alapvetően erdőlakó, nomád és kulturális tekintetben mindenben az erdőhöz kötött embereknek ez a megoldás azonban csak egyfajta túlélési lehetőség.